

FORENINGEN BORNHOLM

Stiftet 24. november 1906

Formand: Svend Kramp, Hedebovej 40, 3700 Rønne, tlf. 56955222, Email: Svend.Kramp@mail.dk, www.foreningenbornholm.dk

Foreningen Bornholm.

Beretning til generalforsamlingen 16.6.2014. aften i "Kyllingemoderen"

I mange år har det været tradition at lave en tur i forbindelse med den årlige generalforsamling. Den slags ture er en vigtig del af foreningens formål om at oplyse om øens seværdigheder, og turene er en god måde at vise og fortælle om landskabet og kulturhistorien. Mange medlemmer har fået gode oplevelser på den måde, så i et par år har vi også holdt sådanne ture forår og efterår.

Forud for generalforsamlingen sidste år var godt 40 medlemmer nede ved Slusegård og så på de fredede bygninger og hele ådalen ud fra en plan om at overtage pasningen af bygningerne. Den fik vi opbakning til, og hvordan det er gået, vil Niels-Holger fortælle om i sin beretning om møllerne. Efterårsturen gik til Limensgade kalkbrud, hvor der i middelalderen blev brudt sten til at bygge med og brænde til kalkmørtel, til mange kirker og Hammershus, og nu igen til restaureringen af Slottet. Arrangementet blev holdt lørdag den 26.oktober i samarbejde med Bornholms Museum. Der holdt Niels-Holger et indledende foredrag, hvorefter man kørte til stenbruddet. Igen et godt og indholdsrigt arrangement; museets foredragssal var fuld, ca. 35 var med i stenbruddet.

Forårsturen 27.april i år drejede sig også om Hammershus, hvor Naturstyrelsen vil bygge et nyt besøgscenter på skrænten af Mølledalen. 121 mennesker, guidet af naturvejleder Tino Hjorth Bjerregaard, fik en oplevelse af byggeriet i landskabet, før man sluttede med kaffe på Slotsgården. Den rives ned i forbindelse med byggeriet, og så opfyldes drømmen fra foreningens start i 1906: Ingen generende byggerier foran Hammershus. Det afhænger dog af, hvordan besøgscenteret bliver udført og indpasset i terrænet. Bestyrelsens indstilling er, at byggeriet og broen over til slotsbroen skal ses så lidt som muligt i landskabet, og der skal være fri adgang til Slottet. Indsigelsen er sendt til kommunen inden tidsfristen 26. maj – og kan ses på vores hjemmeside.

Desuden holdt foreningen et arrangement 5. marts om Det Kongelige Biblioteks store samling af luftfotos af Bornholm. De 30.000 billeder fra hele øen bliver flittigt studeret og kommenteret. Og jeg har holdt et par foredrag om foreningen i København og her.

Arrangementerne er alle med til at give opmærksomhed om foreningen og flere medlemmer, som det fremgår af regnskabet.

Vi har også været involveret i en række sager, der berører formålsparagraffen om at sikre seværdigheder mod ødelæggelse, sikre offentlig adgang og oplysning: Vores protest var årsag til, at kommunen alligevel ikke lukker Sydkyststien. Det fortæller Finn Bræstrup om.

I forbindelse med et projekt om at rydde skov langs Øle Åens øvre løb har jeg med sagkyndig hjælp registreret flere gamle veje, vadesteder og broer og andre historiske levn, for at gøre dem synlige.

Vi har indgivet protest mod opløjningen af en markvej ved St. Bøsthøj i Åker, som sikkert er en del af et forhistorisk vejforløb på tværs af Læså- Grødby Å. Sagen behandles af Naturklagenævnet. Den vej skulle gerne bevares som led i et nyt stisystem syd for Åkirkeby - Linjer i Landskabet – som jeg er blevet involveret i. Tilsvarende er vi begyndt at arbejde for at frede Krøblingevejen mellem Svaneke og oldtidsbebyggelsen Sorte Muld, for at der ikke skal forsvinde mere af den. Vi har også været inddraget i kommunens plan om offentlig adgang og stier i Ringebakkerne, på grund af ejerskabet af Vang Vandmølle. En skovrydning i Præsteskovene i Ibsker her i foråret har ført til et brev til skovdyrkerforeningen om at være opmærksom på oldtidsminder i skovene. Til gengæld har vi ike haft indvendinger imod en planlagt labyrintpark i Vestermarie.

Købet i 2012 af Madsebakke-området med helleristningerne har ført til, at Bornholms Museum har fundet mange nye helleristninger i området, mest på klippen Trekanten, og der er planer om at

FORENINGEN BORNHOLM

Stiftet 24. november 1906

Formand: Svend Kramp, Hedebovej 40, 3700 Rønne, tlf. 56955222, Email: Svend.Kramp@mail.dk, www.foreningenbornholm.dk

genskabe et oldtidslandskab, med fritlagte klipper, åben kilde, vandløb, småkrat og udsigt over Østersøen. Så det køb var en forbilledlig måde at sikre kulturhistorien, give bedre adgang og oplysning om seværdigheder, og den slags projekter vil vi fortsat arbejde med. Samtidig vil vi være meget opmærksomme på den stigende trussel mod fredede fortidsminder, skove og andre naturområder, idet store moderne landbrugs- og skovmaskiner kræver plads og laver skader, samtidig med, at ejerne måske ikke er så hensynsfulde mod kulturarven som før.

Der har været meget at se til, og meget at tage stilling til i bestyrelsen. Det meste er foregået i form af mail-korrespondancer, men også på i alt 6 bestyrelsesmøder i det forløbne år. Et af dem i forbindelse med det årlige møde med kommunens skovfoged Ole Holm Petersen, hvor han fortæller om sine planer for naturplejen. Det giver altid en god snak om planer og ideer og muligheder for at samarbejde om at nå målene. Jeg er meget glad for det gode samarbejde, vi har haft i bestyrelsen, så tak til alle i bestyrelsen. En særlig tak til Niels-Holger, som sørger for at opdatere hjemmesiden, med nyheder fra foreningen, turene, nogle af de behandlede sager og foreningens historie. En helt særlig tak til vores æresmedlem Jørn Uffe, som har besluttet at træde ud, efter 36 år i bestyrelsen – og før da 10 år som revisor. Vi vil savne dig og dine hyggelige historier fra Rutsker og Vang.

Svend Kramp

Bidrag om naturen til foreningens beretning

Sydkyststien

I efteråret 2012 debatteredes vedligeholdelsen af Sydkyststien kraftigt. Kommunalbestyrelsen vedtog for 2013-budgettet at spare de kr. 100.000,-, som det var beregnet at vedligeholdelsen ville koste. Vedtagelsen fik mange til at protestere. I FBs bestyrelse havde Flemming Kofoed fulgt sagen på nærmeste hold, da han var lodsejer på strækningen og bl.a. havde modtaget en deklARATION, hvoraf det klart fremgik, at Amtsrådet var forpligtet til at vedligeholde stien.

Vi blev derfor i foreningens bestyrelse enige om at skrive et indlæg i Bornholms Tidende. Det gjorde næstformanden den 28/12 2012. Vi synes ikke at læserbreve er den bedste kommunikationsform, men der var så mange mennesker, som havde deltaget i debatten og således var interesseret i sagen, at vi mente at kunne slå 2 fluer med ét smæk og få en kommentar fra kommunalbestyrelsens partier. Men der kom ingen kommentarer!

Da sagen i foråret 2013 igen blev diskuteret i Bornholms Tidende, skrev vi igen et læserindlæg den 15/4 2013, med en opfordring til politikerne om at kommentere sagen. Der kom ingen kommentarer! Vi skrev så et brev den 19. maj 2013 til borgmesteren og Kommunalbestyrelsen. Vi oplyste i brevet, at FB godt var klar over, at kommunalbestyrelsen naturligvis kunne beslutte at spare kr. 100.000 på Sydkyststien på mange forskellige måder. Men efter vores mening kunne man ikke direkte vedtage at spare dem på vedligeholdelsen, da Amtsrådet netop havde vedtaget at vedligeholde stien.

FORENINGEN BORNHOLM

Stiftet 24. november 1906

Formand: Svend Kramp, Hedebovej 40, 3700 Rønne, tlf. 56955222, Email: Svend.Kramp@mail.dk, www.foreningenbornholm.dk

Kommunen svarede på henvendelsen den 18. juni 2013 v/afdelingschef for Natur og Miljø, Louise Lyng Bojesen. Hun forklarede, at stien blev etableret omkring 1989-92, hvor der blev holdt åstedsforretning med henblik på ekspropriation. En afgørelse fra trafikministeriet slog imidlertid fast, at en ekspropriation ikke var nødvendig, og ekspropriationen blev aflyst. Stierne skulle optages i "Amtets stifortegnelse". I brevet oplyste man imidlertid, at kommunen ikke havde nogen stifortegnelse.

I sagen havde der været 2 udkast til deklARATIONER, som begge fastslog, at amtet havde vedligeholdelsespligten for de etablerede stier. Udkastene til deklARATIONERNE havde været udsendt til lodsejerne. I brevet fra kommunen forklarede man, at udkastene hverken havde været underskrevet eller tinglyst, og derfor ikke gjaldt.

Vi havde svært ved at forstå argumentationen i brevet og bad derfor om et møde med kommunen. Imidlertid henvendte næstformanden sig til Ø-arkivet for at se dokumenterne og især referaterne fra amtsrådsmøderne 1989 – 92. Af disse fremgik det klart, at den omtalte deklARATION var vedtaget i Amtsrådet ved 2 lejligheder. Der var altså ingen tvivl om, at amtsrådet havde påtaget sig forpligtelsen med at vedligeholde Kyststien.

I begyndelsen af december 2013 indstillede kommunens Teknik- og Miljøudvalg til Kommunalbestyrelsen, at der igen sættes penge af til at vedligeholde Sydkyststien. Denne indstilling blev vedtaget, og den 19. december 2013 vedtog kommunalbestyrelsen at følge indstillingen. I resuméet af sagen hedder det:

"I forbindelse med vedtagelse af budget 2013 indgik Kommunalbestyrelsen en aftale om at ophøre med at vedligeholde sydkyststien og dermed spare 100.000 kr. på budgettet til naturforvaltning. Det har givet usædvanlig mange klager fra borgere, foreninger og turistorganisationer. Der fremsættes derfor forslag om at genoptage vedligeholdelsen af sydkyststien og finde besparelsen på andre områder på Teknik og Miljø's budget"

Indstillingen af sagen er anbefalet af Teknik- og Miljøudvalget og Økonomi- og Erhvervsudvalget og blev altså godkendt af Kommunalbestyrelsen. Og Foreningen Bornholm fik ret i, at kommunen ikke kan droppe vedligeholdelsen af Sydkyststien.

Finn Bræstrup Karlsen

FORENINGEN BORNHOLM

Stiftet 24. november 1906

Formand: Svend Kramp, Hedebovej 40, 3700 Rønne, tlf. 56955222, Email: Svend.Kramp@mail.dk, www.foreningenbornholm.dk

Møllerne

Foreningen Bornholm har fortsat sine bestræbelser på at bevare de gamle møller på Bornholm – ikke kun vores egne tre møller.

Vi har især interesseret os for Slusegårds vandmølle- og ørredhus og Saxebro mølle. Desuden vil vi igen forsøge at sætte liv i et møller- og bagerlaug.

Egeby stubmølle har det fint. Vi sætter den i gang på årets mølledag, men ville gerne vise den frem lidt oftere.

Vang vandmølle mangler stadig vand fra mølledammene, men det er næsten en uoverkommelig sag at etablere damme og dæmninger. De besværligheder, der tidligere var med oversvømmelser, der ødelagde vejen er tilsyneladende ordnet med en ny bro og rørføring, udført af Regionskommunen.

Melstatrøntan på Melstedgård er stadig i god orden, og i Bornholms Museums varetægt.

Slusegårds fredningsudvidelse er endnu ikke kommet i orden, og vi afventer nu den fredningsgennemgang, der foretages i maj 2014. Det er meningen at Foreningen skal være behjælpelig med at skaffe midler til istandsættelser. Der har tidligere været tale om at Foreningen Bornholm kunne overtage anlægget, men vi er blevet enige med ejeren om at indgå en slags driftsaftale.

Saxebro mølle er et smertensbarn. I forståelse med ejeren Pia Stærmose, har vi haft kontakt til RealdaniaByg om en overtagelse og istandsættelse, men det lykkedes ikke. Der skal derfor søges andre muligheder for at realisere et projekt. Foreningen er kun ”fødselshjælper” for et kommende projekt.

Det har i mange år været et ønske at udbrede kendskabet til møllerne bedre, blandt andet ved guidning. Det kræver at der uddannes folk som dels kan køre møllerne, dels kan berette om deres historie og anvendelse. Vi vil i 2014 endnu engang forsøge at iværksætte et kursusforløb i forbindelse med et møller- og bagerlaug i samarbejde med det nye Madkulturhus på Melstedgård, hvor vores mølle kan indgå.

Niels-Holger Larsen
